

Аналітична записка
з питань порівняльного законодавства
щодо особливостей встановлення критеріїв цінності об'єктів
культурної спадщини у законодавстві Європейського Союзу та
держав-членів ЄС*

***Анотація.** Аналітична записка присвячена питанням законодавчого регулювання процедури виявлення, охорони та збереження культурної спадщини. Проаналізовано законодавство Європейського Союзу (далі – ЄС) і досвід європейських держав щодо реалізації функцій врегулювання діяльності, спрямованої на ідентифікацію благ, що становлять культурну спадщину, гарантування її охорони та збереження для суспільного використання. Особливу увагу приділено класифікації об'єктів культурної спадщини за критеріями цінності, які можуть слугувати орієнтирами для заходів, спрямованих на їх охорону. Увагу приділено особливостям законодавчого регулювання взяття на державний облік об'єктів культурної спадщини в окремих державах-членах ЄС.*

Вступ. Культурна спадщина зближує людей, сприяє консолідації суспільства та стимулює економічне зростання, сприяючи розвитку держави. Вона є унікальним засобом обміну інформації між людьми різного віку, культур, держав і соціальних класів. Охорона культурної спадщини, як свідчення історії культури народів і розвитку людства, є важливим завданням культурної політики будь-якої держави. Вона полягає у створенні спеціальних правових норм, які мають забезпечити надійне та ефективне управління культурною спадщиною, її виявлення та збереження в інтересах нинішнього та майбутніх поколінь. Стале управління культурною спадщиною передбачає використання принципів і стандартів для практичного керування, належного збереження і використання об'єктів культурної спадщини. Процедура збереження культурної спадщини не обмежується фізичним втручанням, а передбачає популяризацію та стале використання її об'єктів. Процес управління культурною спадщиною не може бути ізольованим. Він починається з ідентифікації та розуміння характерних властивостей її об'єктів, інформація про які складає основу для засад формування системи законодавства з охорони культурної спадщини в кожній державі.

У широкому розумінні культурна спадщина включає як культурне, так і природне середовище. Культурна спадщина має надзвичайно неоднорідні та різноманітні характеристики, тому для кращої ідентифікації, вивчення та взяття під національний або міжнародний захист її поділяють на такі основні категорії: матеріальна та нематеріальна культурна спадщина. Своєю чергою матеріальна культурна спадщина поділяється на рухомі та нерухомі культурні цінності, які після взяття під національний захист вносяться до переліку пам'яток культурної спадщини. Критерії оцінки культурних цінностей, так само, як і знання про їх характерні властивості, є передумовами для прийняття рішення про взяття

об'єктів культурної спадщини під державний захист. Наявність правильних знань є вирішальним для збереження, використання та розвитку культурної спадщини.

Аналіз законодавчих норм ЄС та держав-членів ЄС щодо управління культурною спадщиною, спрямованих на виявлення, ідентифікацію (процес оцінки цінності об'єктів культурної спадщини), взяття на облік (набуття статусу пам'ятки та його державна реєстрація), збереження (правові, організаційні, соціальні й економічні заходи) та популяризацію (поширення знань про суспільну і культурну цінність об'єкта та його значимість для людства, нації), є корисним з точки зору розвитку законодавства України, зокрема як кандидата на вступ до ЄС. Такий досвід сприятиме удосконаленню законодавчого регулювання порядку взяття під державну охорону об'єктів культурної спадщини, їх збереженню, популяризації та забезпеченню прозорості цих процесів.

Основна частина.

Загальні положення законодавства ЄС щодо критеріїв та умов оцінки об'єктів культурної спадщини.

У міжнародному праві положення щодо порядку визначення шкали цінностей рухомих і нерухомих об'єктів культурної спадщини почали формуватися у другій половині минулого століття і передбачені: Конвенцією про заходи, спрямовані на заборону та запобігання незаконному ввезенню, вивезенню та передачі права власності на культурні цінності, Конвенцією про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини, Конвенцією про охорону підводної культурної спадщини тощо, численними Хартіями, актами Організації Об'єднаних Націй з питань освіти, науки і культури (UNESCO, United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)¹, Міжнародної ради пам'яток і визначних місць (ICOMOS, International Council on Monuments and Sites)², Міжнародної ради музеїв (ICOM, International Council of Museums)³. Одним із принципів міжнародної правової охорони культурної спадщини є зміцнення міжнародного співробітництва між державами-учасницями щодо посилення заходів захисту та збереження культурної, а також природної спадщини. Міжнародні акти закликають держав-учасниць розробити правові інструменти, спрямовані на належний та справедливий баланс між збереженням, стійкістю та розвитком культурної та природної спадщини через діяльність, яка сприяє соціальному й економічному розвитку та якості життя людей. Метою цих актів є глобальний захист культурних цінностей народів світу, зокрема: охорона всесвітньої спадщини; надання взаємних реституційних вимог між державами; запобігання незаконному ввезенню та вивезенню культурних цінностей, що

---

¹ UNESCO. URL: <https://www.unesco.org/en/brief> (дата звернення: 17.08.2023).

² ICOMOS, International Council on Monuments and Sites. Charters and other doctrinal texts. URL: <https://www.icomos.org/en/resources/charters-and-texts> (дата звернення: 17.08.2023).

³ ICOM international council of museums. URL: <https://icom.museum/en/> (дата звернення: 21.08.2023).

охороняються. Вони встановлюють обов'язки держав-учасниць щодо захисту та збереження на національному рівні об'єктів своєї культурної спадщини і всесвітньої спадщини, що знаходяться на її території. Слід підкреслити, що надання об'єкту культурної спадщини статусу всесвітньої спадщини та встановлення відповідних заходів охорони на міжнародному рівні попередньо передбачає його належну охорону та збереження на національному рівні. Термін всесвітня спадщина, критерії відбору застосовуються у Конвенції про охорону всесвітньої культурної і природної спадщини. На її виконання Міжурядовим комітетом з охорони всесвітньої культурної та природної спадщини (Intergovernmental Committee for the Protection of the World Cultural and Natural Heritage) було розроблене «Оперативне керівництво щодо виконання Конвенції про всесвітню спадщину»⁴, в якому зазначаються критерії відбору для включення об'єктів культурної та природної спадщини до Списку всесвітньої спадщини⁵. Так, при прийнятті рішення про включення об'єктів культурної та природної спадщини до Списку всесвітньої спадщини застосовуються основні умови автентичності (історична достовірність, лише для культурних цінностей) і цілісності (неушкодженість, для культурних і природних цінностей) у поєднанні з одним або кількома з десяти встановлених критеріїв, відповідно до яких визначається видатна універсальна цінність об'єкта культурної або природної спадщини. Критерії (i) – (vi) стосуються об'єктів культурної спадщини, критерії (vii) – (x) – об'єктів природної спадщини.

Законодавство ЄС відповідно до статті 3 Договору про Європейський Союз⁶ та статті 167 Договору про функціонування Європейського Союзу⁷ передбачає положення, спрямовані на заохочення співпраці, підтримки та доповнення дій держав-членів ЄС, у тому числі у сфері збереження й охорони культурної спадщини європейського значення. Стаття 36 Договору про функціонування Європейського Союзу передбачає право кожної держави – члена ЄС зберігати за собою право на захист національних надбань, які мають художню, історичну чи археологічну цінність. При цьому не зазначаються критерії їх цінності та заходи охорони. Слід відзначити, що деталізація певних видів рухомих об'єктів культурної спадщини із прив'язкою до виду, типу, категорії, хронологічних рамок у європейському законодавстві передбачена лише в контексті регламентації обігу культурних цінностей, заходів із запобігання незаконному переміщенню, вивезенню та зберіганню культурних цінностей держав, які постраждали від збройного конфлікту чи стихійного лиха, а також заходів щодо повернення незаконно вивезених культурних цінностей.

---

⁴ Operational Guidelines for the Implementation of the World Heritage Convention. UNESCO. URL: <https://whc.unesco.org/en/guidelines/> (дата звернення: 17.08.2023).

⁵ World Heritage List. UNESCO. URL: <https://whc.unesco.org/en/list/> (дата звернення: 17.08.2023).

⁶ Consolidated version of the Treaty on European Union. Eur-Lex. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012M%2FTXT> (дата звернення: 17.08.2023).

⁷ Consolidated version of the Treaty on the Functioning of the European Union. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=celex%3A12012E%2FTXT> (дата звернення: 21.08.2023).

Таким чином, держави-члени ЄС зберігають за собою право визначати характерні властивості об'єктів культурної спадщини, притаманні об'єктам, які перебувають на їх територіях та були поширені в межах певного часу та існуючих культур, а також вживати необхідних заходів для їх захисту, впроваджуючи на національному рівні відповідну класифікацію для цих об'єктів.

Особливості законодавчого регулювання порядку визначення критеріїв та умов оцінки об'єктів культурної спадщини. Серед європейських держав лідерами за кількістю об'єктів культурної спадщини, занесених до Списку всесвітньої спадщини, є: Італія (58 об'єктів), Німеччина (51 об'єкт) та Франція (49 об'єктів). Враховуючи зазначене, аналіз досвіду законодавчого регулювання порядку класифікації культурної спадщини за критеріями цінності, знання про які, можуть слугувати орієнтирами для захисту об'єктів культурної спадщини, становить значний інтерес.

Італія. Охорона та захист культурної спадщини в Італії передбачені у статті 9 Конституції⁸. При цьому статтею 117 Конституції визначено, що захист культурної спадщини забезпечується виключно на державному рівні та відповідно до положень спеціального законодавства. Національне законодавство регулює форми координації між державою та регіонами у сфері охорони культурної спадщини (стаття 118 Конституції). В Італії відносини у сфері охорони культурної спадщини регулюються Кодексом культурної спадщини та ландшафту⁹ (далі – Кодекс). Відповідно до статті 4 Кодексу функції держави у справах охорони культурної спадщини покладені на Міністерство культури¹⁰ (далі – Міністерство). Культурна спадщина складається з культурних та ландшафтних цінностей (частина перша статті 2 Кодексу). Культурними цінностями в розумінні Кодексу є нерухомі та рухомі об'єкти культурної спадщини, які становлять художній, історичний, археологічний, етно-антропологічний, архівний та бібліографічний інтерес (культурний інтерес), а також інші об'єкти, визначені законом або які на підставі закону є свідченням цивілізаційної цінності. Ландшафтними цінностями є будинки та території, що становлять значний суспільний інтерес, з погляду історичних, культурних, природних, морфологічних та естетичних цінностей території, а також інші об'єкти, визначені законом або на підставі закону. Слід вказати, що законодавство Італії досить детально прописує категорії культурних цінностей, які віднесені до об'єктів, що підлягають охороні, збереженню та реєстрації в

---

⁸ Costituzione della Repubblica Italiana. Normattiva. URL: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:costituzione:1947-12-27~art9> (дата звернення: 15.08.2023).

⁹ Codice dei beni culturali e del paesaggio. Decreto Legislativo 22 gennaio 2004, n. 42. Normattiva. URL: <https://www.normattiva.it/atto/caricaDettaglioAtto?atto.dataPubblicazioneGazzetta=2004-02-24&atto.codiceRedazionale=004G0066&tipoDettaglio=multivigenza&qId=&tabID=0.6964556091916938&title=Atto%20multivigente&bloccoAggiornamentoBreadcrumb=true> (дата звернення: 15.08.2023).

¹⁰ Ministero della cultura. URL: <https://www.beniculturali.it> (дата звернення: 18.08.2023).

загальному каталозі культурних цінностей Італії¹¹. До переліку категорій культурних цінностей, які мають культурний інтерес (значний або винятковий) і віднесені до об'єктів культурної спадщини, що підлягають охороні та збереженню на державному рівні, належать:

культурні цінності, які відповідно до закону («ex lege») мають такий статус, зокрема культурні активи, що належать державним суб'єктам, а саме: колекції музеїв, художніх галерей, галерей та інших виставкових закладів; архіви та окремі документи; книжкові фонди бібліотек (за винятком фондів, що виконують функції популярних бібліотек), які залишаються під захистом, навіть якщо суб'єкти, яким вони належать, будь-яким чином змінюють свою юридичну природу;

культурні цінності, які належать державним установам (або неприбутковим приватним юридичним особам) і стають такими лише після перевірки їх на наявність культурного інтересу (значного або виняткового). Перевірка культурних цінностей (нерухомі та рухомі об'єкти культурної спадщини, які представляють художній, історичний, археологічний або етно-антропологічний інтерес (частина перша статті 10 Кодексу), що належать державним суб'єктам, а також приватним неприбутковим юридичним особам та є твором померлого автора, чиє виконання датується більш ніж п'ятдесятьма роками) на наявність культурного інтересу (значного або виняткового) здійснюється на підставі керівних принципів загального характеру, встановлених Міністерством. Перевірка може проводитися Міністерством безпосередньо або на підставі відповідних угод її проведення делегується регіонам. Критерії складання списків зазначених культурних цінностей, порядок складання описових картотек, порядок передачі на перевірку списків і картотек встановлюються наказом Міністерства за погодженням з Агентством державного майна¹². Також Міністерство встановлює критерії, методи підготовки, порядок подання запитів на перевірку та вимоги до когнітивної документації. У разі негативного результату перевірки вказаних культурних цінностей на наявність культурного інтересу компетентним органам надсилається рішення з відповідними даними, на підставі яких вони розпочинають процедуру, за якої майно переходить у вільний обіг та може бути відчужуваним;

культурні цінності, які належать приватним особам і стають такими після декларування, в установленому законодавством порядку, культурного інтересу. Обов'язковому декларуванню підлягають такі культурні цінності: нерухомі та рухомі об'єкти культурної спадщини, що належать приватним особам та представляють значний художній, історичний, археологічний або етно-антропологічний інтерес; архіви та окремі документи, що належать приватним особам і становлять значний історичний інтерес; книжкові колекції, що належать

---

¹¹ Catalogo Generale dei Beni Culturali. Archive-It. URL: http://www.catalogo.beniculturali.it/sigecSSU_FE/visualizzaPagina.action?testoCercato=Catalogo (дата звернення: 15.08.2023).

¹² L'Agenzia del Demani. URL: <https://www.agenziademano.it/it/> (дата звернення: 18.08.2023).

приватним особам і становлять винятковий культурний інтерес; нерухомі та рухомі об'єкти культурної спадщини, що належать будь-кому та становлять значний суспільний інтерес; колекції чи серії предметів, що належать будь-кому, які за традицією або особливими характеристиками навколишнього середовища становлять винятковий художній чи історичний інтерес у цілому. Ініціює процедуру декларування культурного інтересу нерухомого або рухомого об'єкта культурної спадщини інспектор з культурної спадщини (soprintendente) на підставі обґрунтованого запиту регіону або будь-якого іншого зацікавленого територіального органу, попередньо повідомивши (кур'єром або рекомендованим листом із повідомленням про вручення) про початок процедури декларування власника, володільця культурної цінності або уповноважену ним особу. Якщо провадження стосується комплексів нерухомості, повідомлення також надсилається до муніципалітету та столичного міста. Повідомлення має містити інформацію про: ідентифікацію та оцінку об'єкта культурної спадщини (за результатами первинних досліджень), встановлені законом обмеження до використання об'єкта культурної спадщини та наслідки за порушення запобіжних заходів, а також кінцевий термін для подання власником, володільцем, користувачем будь-яких зауважень (апеляції), який у будь-якому випадку не може бути менше ніж тридцять днів. Оскарження власником, володільцем або користувачем розпочатої процедури декларування призупиняє її дію але при цьому не зупиняє дію запобіжних заходів, встановлених з метою захисту та збереження об'єкта культурної спадщини, по відношенню до якого розпочато процедуру декларування (недотримання власником, володільцем або користувачем встановлених відповідним органом запобіжних заходів відповідно до статті 650 Кримінального кодексу¹³ карається позбавленням волі на строк до трьох місяців або штрафом). Міністерство протягом 90 днів із моменту подання апеляції приймає рішення про скасування або зміну оскаржуваного акта. Декларація культурного інтересу проголошеної культурної цінності затверджується Міністерством, і вона набуває статусу пам'ятки, а власник, володільць або користувач – обов'язків з її захисту та збереження відповідно до закону. При цьому запобіжні заходи, встановлені при процедурі декларування, скасовуються.

Декларування оголошення особливого суспільного інтересу *ландшафтних цінностей* (нерухомі об'єкти, які мають помітні характеристики природної краси або геологічної унікальності; вілли, сади та парки, які відрізняються незвичайною красою; комплекси нерухомих об'єктів, що становлять характерний аспект, що має естетичну та традиційну цінність; панорамні краєвиди, що розглядаються як картини, якими можна насолоджуватися як видовищем цих красот) здійснюється за ініціативою зацікавлених муніципалітетів комісією, яка

---

¹³Codice Penale Normattiva. URL: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:regio.decreto:1930-10-19;1398> (дата звернення: 15.08.2023).

утворюється регіональним актом кожної провінції. Пропозиція комісії щодо оголошення будинків і територій, що становлять особливий суспільний інтерес, разом із відносною планіметрією, складеною в масштабі, придатному для їх ідентифікації, публікується протягом 90 днів у преторському реєстрі із зазначенням контактів для комунікації громадськості із зацікавленими муніципалітетами. При цьому власник, володілець або користувач може подати зауваження Регіону протягом 60 днів. На підставі пропозиції комісії, яка, вивчивши зауваження та враховуючи результати будь-якого громадського розслідування, приймається рішення про оголошення особливого суспільного інтересу ландшафтних цінностей та протягом 90 днів публікується положення декларації про особливий суспільний інтерес в Офіційному віснику Італійської Республіки та в Офіційному бюлетені регіону. У разі непроведення комісією оцінки протягом шістдесяти днів з моменту подання відповідного запиту на декларування особливого суспільного інтересу або якщо протягом одного року з моменту звернення не видається декларація про оголошення особливого суспільного інтересу, регіональний директор може звернутися до Міністерства з проханням замінити його. В такому разі Міністерство безпосередньо приймає рішення про оголошення декларації про особливий суспільний інтерес, яке оформлюється відповідним наказом Міністерства та публікується в установленому законом порядку.

Національне законодавство Італії визначає загальні заходи захисту для всіх категорій культурних цінностей, що включають, зокрема, заходи з охорони та збереження. Заходи охорони передбачають заборону певних видів робіт та діяльність на них (наприклад, відповідно до частини першої статті 20 Кодексу культурні цінності не можуть бути знищені, пошкоджені або використані не за цільовим призначенням, або використані у спосіб, який може поставити під загрозу їх збереження) або передбачають надання відповідного дозволу на їх проведення (наприклад, відповідно до частини другої статті 21 Кодексу при переміщенні рухомих культурних цінностей (залежно від зміни місця проживання або місцезнаходження власника, володільця або користувача) власник, володілець або користувач має завчасно повідомити компетентний орган або особу, яка протягом тридцяти днів після отримання звіту може призначити необхідні заходи, задля уникнення пошкодження їх транспортуванням). Заходи збереження включають зобов'язання щодо збереження культурних цінностей. Наприклад, згідно із частиною третьою статті 30 Кодексу приватні власники, володільці або користувачі культурних цінностей зобов'язані гарантувати їх збереження. При цьому при добровільному виконанні власником, володільцем або користувачем заходів збереження культурних цінностей (реставраційних або консерваційних заходів) йому надаються передбачені законом податкові пільги. У разі примусового накладення на власника, володільця або користувача заходів збереження, зокрема консерваційних заходів, інспектором із культурної спадщини (*soprintendente*)

надсилається повідомлення про початок процедури консерваційних заходів разом із технічним звітом. Власник, володілець або користувач культурної цінності може протягом 30 днів із моменту отримання документів надіслати свої зауваження. За необхідності може бути призначений кінцевий термін для представлення виконавчого проекту робіт, які мають бути виконані, відповідно до технічного звіту. Як при примусовому, так і при добровільному виконанні власником, володільцем або користувачем культурних цінностей заходів збереження Міністерством можуть бути покриті частково (що не перевищує половини суми витрат) суми витрат за їх виконання. Відмінність полягає у тому, що при примусовому виконанні заходу збереження до власника, володільця або користувача культурної спадщини не застосовується податкова пільга. Водночас для деяких категорій культурних цінностей законодавство Італії передбачає окремі положення щодо форм їх захисту. Наприклад, відповідно до статті 11 Кодексу до категорій культурних цінностей, які підлягають охороні та збереженню, віднесено «художні майстерні», а статтею 51 Кодексу прописані конкретні форми їх захисту: «забороняється змінювати цільове використання художніх майстерень та їх внутрішнє оздоблення, а також знищувати їх вміст (колекції робіт, документів, пам'ятних речей тощо), якщо при взятті на державний облік вони були оголошені такими, що становлять винятковий культурний інтерес через їх історичну цінність».

Культурні цінності, зокрема нерухомі та рухомі, які становлять художній, історичний, археологічний, етно-антропологічний інтерес, які були знайдені (випадково, цілеспрямовано тощо) під землею чи на морському дні, належать державі та відповідно до статей 822 – 826 Цивільного кодексу¹⁴ не підлягають обігу. Відповідно до статті 90 Кодексу особа, яка випадково виявить археологічну знахідку, повинна протягом 24 годин подати негайний звіт владі та організувати її тимчасове збереження, залишивши її в тих умовах і місці, де вона була знайдена. Якщо забезпечити її зберігання неможливо, особа, яка знайшла археологічну знахідку, має право забрати її з міркувань безпеки до прибуття компетентного органу. При цьому витрати на вивіз та відповідальне зберігання компенсує Міністерство. За умови дотримання особою, яка знайшла археологічну знахідку, обов'язків, встановлених законом, вона має право на винагороду в розмірі, що не перевищує чверті вартості знайденої речі з урахуванням її оцінки (стаття 92 Кодексу). У разі недотримання особою, яка знайшла археологічну знахідку, обов'язків, встановлених законом, вона карається позбавленням волі і штрафом. Наприклад, за неповідомлення протягом 24 годин про археологічну знахідку винна особа карається ув'язненням на строк до одного року та штрафом від 310 євро до 3099 євро.

---

¹⁴Codice civile. Normattiva. URL: <https://www.normattiva.it/uri-res/N2Ls?urn:nir:stato:regio.decreto:1942-03-16;262> (дата звернення: 18.08.2023).

У **Федеративній Республіці Німеччина**, згідно з Основним Законом¹⁵, федеральні землі мають культурний суверенітет з 1949 року. Разом із тим до виключних питань федерального законодавства належить питання захисту німецьких культурних цінностей від їх переміщення за кордон. Предметом правового регулювання Федерального закону про охорону культурних цінностей¹⁶ є захист національних культурних цінностей від переміщення, ввезення та вивезення культурних цінностей, розміщення на ринку культурних цінностей, повернення незаконно вивезених/ввезених культурних цінностей. Закон містить визначення національного культурного надбання Німеччини, частиною якого є «національноцінні культурні цінності». Система заходів захисту національноцінних культурних цінностей базується на реєстровому принципі. Кожна федеральна земля веде реєстр національноцінних культурних цінностей, до якого культурні цінності можуть бути внесені за погодженням експертної комісії.

До національноцінних культурних цінностей повинні бути віднесені цінності, що є особливо важливими для культурної спадщини Німеччини, федеральних земель або одного з її історичних регіонів та створюють ідентичність для культури Німеччини, а їх переміщення означало б значну втрату для німецької культурної спадщини, а отже, їх перебування на федеральній території становить видатний культурний суспільний інтерес. Твори живих авторів можуть бути внесені до реєстру лише за їх згодою.

Право подати заяву до компетентного органу федеральних земель про початок процедури реєстрації мають посадові особи, у тому числі федерального органу, відповідального за культуру, або самі власники. Культурні цінності можуть бути зареєстровані лише за погодженням експертної комісії, попередньо заслухавши власника. Експертні комісії федеральних земель складаються з п'яти експертів зі збалансованої кількості кваліфікованих представників зі сфери охорони культурних цінностей, науки, мистецтва та антикварних магазинів, а також приватних колекціонерів. Один з експертів призначається за поданням вищого федерального органу з питань культури та ЗМІ. Експерти призначаються строком на п'ять років. Якщо рішення про реєстрацію не було прийняте упродовж шести місяців з моменту відкриття процедури реєстрації, то процедура вважається завершеною без реєстрації. Повторне відкриття процедури реєстрації можливе лише в обмежених випадках. Забороняється пошкодження, знищення або зміна зовнішнього вигляду культурних цінностей, які внесені до реєстру. Культурним цінностям, які внесені до реєстру національноцінних культурних цінностей, надається пільговий режим оподаткування.

---

¹⁵ Grundgesetz für die Bundesrepublik Deutschland. URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/gg/BJNR000010949.html> (дата звернення: 14.08.2023).

¹⁶ Gesetz zum Schutz von Kulturgut (Kulturgutschutzgesetz - KGSG). URL: <https://www.gesetze-im-internet.de/kgsg/BJNR191410016.html> (дата звернення: 17.08.2023).

У законодавстві федеральних земель Німеччини з питань захисту нерухомих об'єктів культурної спадщини передбачено два підходи до організації захисту: інформаційний, коли охороні підлягають всі об'єкти, що відповідають критеріям пам'ятки, визначеним у законі; реєстраційний, коли закон визначає умови, які мають бути виконані для того, щоб об'єкт набув статусу пам'ятки.

Інформаційний підхід застосовується, наприклад у Баварії та Саксонії. Закон про охорону та догляд за пам'ятками Баварії¹⁷ передбачає ведення Державним відомством охорони пам'яток, за погодженням із муніципалітетом, переліку пам'яток виключно з інформаційною метою. При цьому пам'ятками визнаються створені людиною у минулому об'єкти або їх частини, збереження яких є суспільним інтересом через їх історичне, художнє, містобудівне, наукове чи етнографічне значення. Розрізняють: археологічні пам'ятки (рухомі та нерухомі пам'ятки, які знаходяться або були знайдені в землі та, як правило, датуються доісторичними або ранніми історичними часами), архітектурні пам'ятки (споруди або їх частини минулої епохи, що відповідають ознакам пам'ятки) і сади.

Закон про охорону пам'яток культури та догляд за ними у Вільній державі Саксонія¹⁸ містить аналогічні до Закону Баварії визначення пам'ятки, але значно розширює і деталізує критерії для їх класифікації. До пам'яток культури у Саксонії відносять: останки людей та інших істот, знайдені в історичних гробницях і поселеннях; місця історичних подій; будівлі; населені пункти, райони, вулиці, площі, види міст особливого міського чи етнографічного значення; твори садово-ландшафтного дизайну, історичні ландшафтні форми; твори з історії виробництва та транспорту; місця та об'єкти, пов'язані з науковими установами чи системами; нерухомі та рухомі археологічні об'єкти, такі як залишки поселень та укріплень, поховання, печери, пустелі, місця поклоніння та зібрання й інші залишки об'єктів та будівель тощо. І хоча охорона пам'яток, згідно з цим законом, не залежить від включення пам'ятки культури до списку пам'яток, який носить суто інформаційний характер, охоронні зони розкопок (території, які можуть містити пам'ятки особливого значення) оголошуються постановою органу охорони пам'яток. Території, на яких обґрунтовано можуть бути культурні пам'ятки особливого значення та які становлять особливий загальний науковий інтерес, оголошуються вищим органом охорони пам'яток археологічними заповідниками. Якщо роботи у охоронних зонах розкопок проводяться за погодженням із компетентним органом, то на території археологічних заповідників дослідження та роботи, що

---

¹⁷Gesetz zum Schutz und zur Pflege der Denkmäler (Bayerisches Denkmalschutzgesetz – BayDSchG). URL: <https://www.gesetze-bayern.de/Content/Document/BayDSchG> (дата звернення: 17.08.2023)

¹⁸ Gesetz zum Schutz und zur Pflege der Kulturdenkmale im Freistaat Sachsen (Sächsisches Denkmalschutzgesetz – SächsDSchG). URL: http://www.lexsoft.de/cgi-bin/lexsoft/justizportal_nrw.cgi?t=169210707575587023&sessionID=795512909816592281&chosenIndex=Dummy_nv_68&templateID=document&source=context&source=context&highlighting=off&xid=171232,3 (дата звернення: 17.08.2023).

загрожують знищенню культурного шару, заборонені взагалі, за певними винятками та дозволом компетентного органу. Оцінку об'єкта, виявленого в ході дослідження чи випадково знайденого, здійснюють компетентні органи Саксонії або їхні представники, яким він може бути переданий у володіння для наукової обробки.

На відміну від Саксонії і Баварії у Бремені пам'ятки культури перебувають під охороною після прийняття рішення компетентним органом, публічного оголошення про охоронний статус об'єкта та повідомлення власника про правові наслідки охоронного статусу¹⁹. Компетентний орган, що ініціює процедуру охорони пам'ятки, має повідомити власника або орендаря про свій намір порушити процедуру набуття охоронного статусу. З дня отримання повідомлення об'єкт отримує тимчасовий захист пам'ятки, який скасовується, якщо протягом 6 місяців об'єкт не було взято під охорону.

Рішенню про охорону²⁰ передують слухання, на які запрошуються власник об'єкта та інші особи, що уповноважені ним розпоряджатися, а щодо групи нерухомих об'єктів або цілого комплексу (ансамблю) – відповідний місцевий орган влади або магістрат муніципалітету. За результатами слухань оприлюднюється проект охоронного припису разом з обґрунтуванням. Протягом місяця, з моменту оприлюднення, власник об'єкта, інші особи, що уповноважені ним розпоряджатися, можуть подати заперечення проти встановлення статусу пам'ятки. Після завершення відповідного терміну виправлений на основі заперечень проект охоронного припису, разом із запереченнями, які не були прийняті до уваги із відповідним обґрунтуванням, передаються до члена уряду Бремену з питань культури. У випадку недосягнення згоди щодо заперечень рішення приймається урядом Бремену. Випадково виявлені об'єкти, що можуть бути пам'ятками культури, залишаються у незмінному стані та повинні бути захищені від ризиків для їх збереження протягом тижня з моменту отримання повідомлення компетентним органом про знахідку.

Франція. Статус об'єктів культурної спадщини (рухомі та нерухомі культурні цінності), заходи їх захисту, класифікація та критерії їх відбору у Франції регламентовані Кодексом про надбання (Code du patrimoine)²¹. Процедура оцінювання рухомих та нерухомих культурних цінностей передбачає дослідження історичних, художніх, наукових і технічних критеріїв їх цінності та перевірку на наявність суспільного або достатнього інтересу. При оцінці

---

¹⁹ Bremisches Gesetz zur Pflege und zum Schutz der Kulturdenkmäler (Bremisches Denkmalschutzgesetz - BremDSchG). URL: https://www.transparenz.bremen.de/metainformationen/bremisches-gesetz-zur-pflege-und-zum-schutz-er-kulturdenkmaeler-bremisches-denkmalschutzgesetz-bremdschg-vom-18-dezember-2018-124518?asl=bremen203_tpgesetz.c.55340.de&template=20_gp_ifg_meta_detail_d (дата звернення: 17.08.2023).

²⁰ Verordnung über die Unterschutzstellung von Kulturdenkmälern und das Eintragungs- und Lösungsverfahren. URL: https://www.transparenz.bremen.de/metainformationen/verordnung-ueber-die-unterschutzstellung-von-kulturdenkmaelern-und-das-eintragungs-und-loeschungsverfahren-vom-26-maerz-1991-66024?asl=bremen203_tpgesetz.c.55340.de&template=20_gp_ifg_meta_detail_d (дата звернення: 17.08.2023).

²¹ Code du patrimoine. URL: https://www.legifrance.gouv.fr/codes/texte_lc/LEGITEXT000006074236 (дата звернення: 17.08.2023).

відповідності на наявність суспільного або достатнього інтересу враховуються: рідкісність, унікальність, автентичність та цілісність об'єкта тощо. Висновки до запитів на захист об'єкта, на основі встановлених критеріїв, формують регіональні комісії з питань спадщини та архітектури, а також Національна комісія з питань спадщини та архітектури²². Рухомі та нерухомі об'єкти культурної спадщини, що за результатами процедури класифікації чи реєстрації їх на наявність історичного, мистецького або архітектурного інтересу, набувають статусу «історичні пам'ятки» чи «пам'ятки історії». Вони стають предметом спеціальних положень для їх збереження, охорони та виконання заходів з технічного обслуговування, ремонту, реставрації чи модифікації.

Запит про охорону може надходити від власника майна, правонаступника або будь-якої фізичної чи юридичної особи, яка в цьому зацікавлена (місцеві органи влади, асоціації захисту спадщини тощо). Ініціатива захисту може виходити від служб регіонального префекта або міністра культури, зокрема Генерального управління спадщини та архітектури. Існує два рівні охорони пам'яток історії: реєстраційний і класифікаційний. Запити на класифікацію або реєстрацію нерухомих або рухомих об'єктів культурної спадщини, як історичних пам'яток, необхідно адресувати регіональному префекту. Такі запити повинні супроводжуватися описом об'єкта, наведенням фактів, пов'язаних з його історією, культурою, а також фотографіями та графічними документами, які представляють його в повному обсязі та в найцікавіших аспектах з точки зору історії та мистецтва. Історичний, мистецький, науковий чи технічний інтерес рухомого об'єкта є визначальним критерієм його охорони, тоді як для нерухомого об'єкта вирішальним критерієм у рішенні щодо його захисту є історичний чи художній інтерес, більше ніж технічний критерій.

Рішення про реєстрацію об'єкта культурної спадщини як історичної пам'ятки приймається наказом регіонального префекта після консультації з регіональною комісією з питань спадщини та архітектури. Рішення про реєстрацію рухомого об'єкта культурної спадщини, що належить приватній особі, може бути прийнято лише за її згодою.

Класифікація пам'яток історії визначається наказом міністра культури після консультації з Національною комісією з питань спадщини та архітектури, якій передуює рекомендація регіональної комісії з питань спадщини та архітектури, та за згодою власника. За відсутності згоди власника класифікація об'єкта може бути оголошена указом Державної ради, але ця процедура є винятковою. У надзвичайних ситуаціях, коли існує загроза збереженню нерухомого чи рухомого об'єкта культурної спадщини або його утриманню, міністр культури може прийняти рішення про тимчасову охорону терміном на дванадцять місяців, що надає державним службам і дорадчим комісіям час для

---

²² La Commission nationale du patrimoine et de l'architecture. URL: <https://www.culture.gouv.fr/Thematiques/Monuments-Sites/Acteurs-metiers-formations/Les-commissions/La-Commission-nationale-du-patrimoine-et-de-l-architecture> (дата звернення: 17.08.2023).

перевірки доцільності винесення остаточного рішення щодо охорони (реєстрації чи класифікації).

Національна комісія спадщини та архітектури (La Commission nationale du patrimoine et de l'architecture) – консультативний орган з питань формування, управління та моніторингу сервітутів, пов'язаних із збереженням культурної спадщини, а також питань продажу чи відчуження державної культурної спадщини, що знаходиться за кордоном і має особливу історичну та культурну цінність (далі – Комісія). До повноважень Комісії належать питання оцінки державної політики захисту, збереження та примноження культурної спадщини. Комісія складається із 7 секцій за різними напрямками. Кожна із секцій складається із 26 членів, до яких входять: парламентарі (депутат, сенатор та їхні заступники) та інші посадові особи державних органів; особи, що займають місцеві виборні посади; представники асоціацій або фондів, метою яких є сприяння пізнанню, охороні, збереженню та примноженню культурної спадщини, та фахівці. Члени Комісії призначаються наказом міністра культури строком на п'ять років за винятком тих, що входять до складу Комісії за посадою та парламентарів. Регіональні комісії з питань спадщини та архітектури (Les commissions régionales du patrimoine et de l'architecture) підпорядковані регіональним префектам та мають схожі із Комісією повноваження на регіональному рівні. До їх складу входять: особи, які займають виборні посади на національному або місцевому рівні; посадові особи державних органів; представники асоціацій або фондів, метою яких є сприяння знанням, захисту, збереженню та примноженню спадщини, кваліфіковані особи.

Традиційна спадщина (церкви та замки, твори мистецтва та старовинні предмети) є значною частиною усіх історичних пам'яток. Вони складають більшість охоронюваних об'єктів Франції. Проте з 1970-х років відбулося значне збільшення категорій таких об'єктів: ландшафти, нерухомі та рухомі об'єкти XIX – XX століть, промислова, наукова та технічна спадщина (заводи, залізничні будівлі та споруди, кораблі, потяги, літаки або автомобілі, наукові колекції). Щорічно близько 300 нерухомих і 1500 рухомих об'єктів охороняються як пам'ятки історії²³.

До класифікованих об'єктів нерухомої культурної спадщини належать: мегалітичні пам'ятки, землі, що містять доісторичні стоянки або родовища; будівлі, класифікація яких необхідна для порятунку будівлі; будівлі, які фігурують у списку, опублікованому в «Офіційному журналі» від 18 квітня 1914 року; будівлі, які були предметом указів про класифікацію, відповідно до положень закону від 30 березня 1887 року. Охорона об'єктів нерухомої культурної спадщини, як пам'яток історії, може стосуватися будь-якої архітектури (сільської, промислової, господарської тощо) та будь-якої доби. Різні

---

²³ Protection au titre des Monuments historiques. URL: <https://www.culture.gouv.fr/Aides-demarches/Protections-labels-et-appellations/Protection-au-titre-des-Monuments-historiques> (дата звернення: 17.08.2023).

типи нерухомості (будівля, витвір мистецтва тощо) або незабудованої місцевості (парк чи сад, оздоблена печера, земля, що містить археологічні залишки тощо) можуть охоронятися повністю або частково. У деяких випадках захищаються лише найвизначніші частини: фасад і дахи, сходи, комин, декорована кімната тощо. Один і той самий нерухомий об'єкт може підлягати як класифікаційним, так і реєстраційним заходам охорони. Однак заходи охорони історичних пам'яток не поширюються на новітні будівлі і споруди, побудовані менше 100 років тому. Будівлі, архітектурні ансамблі, споруди та об'єкти віком менше ста років, дизайн яких становить достатній архітектурний чи технічний інтерес, отримують знак «Видатна сучасна архітектура»²⁴ за вмотивованим рішенням адміністративного органу після погодження з регіональною комісією з питань спадщини та архітектури.

Охорона об'єктів, як історичних пам'яток, не є єдиним захисним заходом, що застосовується до нерухомої культурної спадщини. Якщо цінність будівлі впливає не з її специфічних характеристик, як будівлі, взятої окремо, а з її інтеграції у міський ансамбль (місто, село чи район), охорона може бути передбачена в межах «видатних об'єктів спадщини». Так, міста, села чи райони, збереження, реставрація, реабілітація чи розвиток яких з історичної, архітектурної, археологічної, художньої чи ландшафтної точки зору є необхідним, можуть класифікуватися як видатні об'єкти спадщини. Сільські простори та ландшафти, які утворюють з цими містами, селами чи околицями єдине ціле або які, ймовірно, сприятимуть їх збереженню чи покращенню, можуть класифікуватися таким самим чином. Видатний об'єкт культурної спадщини класифікується рішенням міністра, відповідального за культуру, за пропозицією чи згодою муніципалітету чи міжмуніципалітету після консультації з Комісією.

Комплекси нерухомості, які представляють винятковий інтерес з точки зору історії нації, потребують збереження і відновлення державою з огляду на їх історичний, художній, ландшафтний та екологічний характер і власником яких повністю або частково є держава, оголошуються «національними доменами». Перелік національних доменів та їх територія визначається указом Державної ради за пропозицією міністра, відповідального за культуру, після консультації з Комісією. Частини національного домену, які належать державі, автоматично класифікуються як історичні пам'ятки з моменту набрання чинності Указу про розмежування національного домену.

Власник відповідає за збереження належної йому історичної пам'ятки. Під час продажу свого майна, він зобов'язаний повідомити нового покупця про наявність сервітуту класифікації або реєстрації, а також довести до відома префекта регіону про продаж об'єкта протягом п'ятнадцяти днів. Власники

---

²⁴ Décret n° 2017-433 du 28 mars 2017 relatif au label «Architecture contemporaine remarquable» pris en application de l'article L. 650-1 du code du patrimoine. URL: <https://www.legifrance.gouv.fr/loda/id/JORFTEXT000034308019> (дата звернення: 17.08.2023).

нерухомих і рухомих культурних цінностей, які охороняються як історичні пам'ятки, за певних умов можуть отримати субсидії та/або скористатися особливим податковим режимом.

Класифіковані рухомі пам'ятки не можуть бути змінені, відремонтовані чи реставровані без дозволу компетентного адміністративного органу. Санкціоновані реставраційні роботи проводяться під науково-технічним контролем державних служб охорони пам'яток історії. Адміністративний орган кожні п'ять років проводить перевірку рухомих об'єктів, які класифікуються як історичні пам'ятки. Крім того, власники або утримувачі цих об'єктів зобов'язані, коли це потрібно, пред'явити їх для огляду агентам, акредитованим адміністративним органом. Вивезення за межі Франції об'єктів, класифікованих як історичні пам'ятки, заборонено, крім тимчасового.

Нерухомість, яка класифікується як історична пам'ятка, не може бути знищена чи переміщена, навіть частково, а також не може бути об'єктом будь-яких реставраційних, ремонтних чи модифікаційних робіт без дозволу регіонального префекта. Рухоме майно, пов'язане з нерухомістю або частиною нерухомості, яка є історичною пам'яткою, не може бути виокремлене від неї без дозволу адміністративного органу. Дозволені роботи проводяться під науково-технічним контролем державних служб охорони пам'яток історії. Управління проектом ремонту нерухомих об'єктів доручається архітектору, який має диплом за спеціалізацією «архітектура та спадщина» або будь-який інший визнаний диплом еквівалентного рівня. Держава може сповістити власника-порушника про виконання робіт, які стали необхідними для забезпечення збереження пам'ятки. У разі бездіяльності власника регіональний префект може або провести роботи власними силами, змусивши власника взяти на себе частину фінансування (до 50 %) або ініціювати процедуру експропріації.

Особливих кваліфікаційних вимог до архітектора, що забезпечує управління проектом робіт на зареєстрованій пам'ятці, не вимагається. Проте будь-яке втручання підлягає попередній оцінці адміністративним органом з точки зору його виправданості. Не можна втручатися без згоди з боку регіонального префекта, якщо передбачені роботи на пам'ятці історії підлягають дозволу (на будівництво, знесення чи забудову) або попередній декларації згідно з містобудівним кодексом. Дозволені роботи проводяться під науково-технічним контролем Державної служби з питань історичних пам'яток, який здійснюється протягом усього часу виконання робіт до їх завершення.

Предмети археологічної спадщини, якими відповідно до законодавства Франції визнаються всі залишки, речі та інші сліди існування людства, охорона і вивчення яких, зокрема через розкопки і відкриття, дають змогу простежити історичний розвиток людини та її відносини з природним середовищем, мають певні особливості збереження, характерні для превентивної археології. Держава складає й оновлює національну археологічну карту, яка на сучасному етапі

містить понад 500000 археологічних одиниць²⁵. Для нерухокої археологічної спадщини передбачена процедура класифікації.

У разі випадкового виявлення об'єктів археологічної спадщини (пам'яток, руїн, мозаїки, залишків життя або поховань або взагалі об'єктів, які можуть становити інтерес для історії, мистецтва, археології) власник майна, де вони були виявлені, повинен негайно подати заяву до компетентних органів держави. Об'єкт археологічної спадщини передається на зберігання компетентним органам до завершення розгляду справи про надання статусу пам'ятки. Визнання наукового інтересу до відповідного об'єкта встановлюється актом адміністративного органу, прийнятим за висновком науково-експертної комісії (територіальної комісії з археологічних досліджень). Рішення адміністративний орган приймає протягом 5 років з моменту оголошення про випадкову знахідку. Визнання наукового інтересу об'єкта тягне за собою його суспільне привласнення.

Археологічні дослідження, санкціоновані державою, проводяться під наглядом представника адміністративного органу, якому повідомляється про виявлені під час дослідження археологічні предмети. Після завершення археологічних досліджень адміністративний орган, відповідальний за археологію, вибирає з-поміж предметів археології ті, збереження яких становить науковий інтерес, та приймає рішення щодо іншого рухомого майна. Список експертів, до компетенції яких належить визначати цінність об'єктів, отриманих під час археологічних досліджень і випадкових відкриттів, визначає Національна рада з археологічних досліджень, до складу якої входять представники державних, освітніх, музейних, наукових установ та професіонали, які працюють у сфері археології.

Висновки. Проведене дослідження дозволяє констатувати, що положення законодавства про охорону культурної спадщини держав-членів ЄС відповідає міжнародним стандартам та стандартам ЄС. При цьому роль законодавства ЄС полягає в тому, щоб стимулювати держави до заходів, спрямованих на захист та популяризацію своїх об'єктів культурної спадщини, зокрема шляхом розробки різних стратегій та програм. Основою заходів з охорони культурної спадщини в кожній державі-члені ЄС є система правових норм, які визначають фіксовані характеристики (критерії) цінності об'єктів культурної спадщини, які є основними для їх класифікації. Слід відзначити, що законодавство ЄС не встановлює уніфікованих критеріїв цінності об'єктів культурної спадщини, оскільки культурна спадщина будь-якої держави має неоднорідні та різноманітні характеристики. Таким чином, норми, що встановлюють критерії цінності національного об'єкта культурної спадщини та дозволяють їх віднести до пам'яток, кожна держава-член ЄС встановлює самостійно, з урахуванням

---

²⁵ La Carte archéologique nationale. URL: <https://www.culture.gouv.fr/Thematiques/Archeologie/L-archeologie-en-France/La-Carte-archeologique-nationale> (дата звернення: 14.08.2023).

історично-культурних особливостей розвитку. Деякі держави-члени ЄС у національному законодавстві до критеріїв оцінки відносять часові періоди при визначенні характерної властивості деяких об'єктів культурної спадщини. Наприклад: Естонія – археологічні знахідки, монетні скарби та їх частини, що датуються до 1721 року²⁶, Греція – культурні цінності, що сягають доісторичних, античних, візантійських і пост-візантійських часів і датуються до 1830 року²⁷.

Аналіз законодавчого регулювання охорони культурної спадщини досліджуваних держав-членів ЄС свідчить про однакові підходи до захисту та збереження культурної спадщини, регламентації заходів з їх виявлення, дослідження, запобігання зникненню, пошкодженню, руйнуванню. Національне законодавство досліджуваних держав передбачає такі загальні норми у сфері охорони культурної спадщини, які визначають: принципи, передумови та порядок взяття рухомих і нерухомих культурних цінностей під охорону держави та надання їм статусу пам'ятки (встановлюючи при цьому конкретні часові терміни, наприклад в Італії до 1 року, у Франції до 5 років); взяття під тимчасову охорону рухомих та нерухомих культурних цінностей до набуття ними статусу пам'ятки; обов'язки власника пам'ятки та відповідальність за їх невиконання, а також компенсаційні виплати та пільгове оподаткування; обмеження використання пам'ятки та доступу до неї; вимоги до виконання робіт на пам'ятці, у тому числі вимоги до виконавця робіт; порядок забезпечення адміністративного та державного контролю й нагляду за станом збереження пам'ятки; порядок застосування санкцій у разі порушення будь-якою особою законодавства у сфері охорони культурної спадщини тощо.

Для більшості держав моменту прийняття рішення про взяття на облік та охорону об'єктів культурної спадщини передують консультації з власником або уповноваженою ним особою, місцевими органами влади (щодо містобудівних об'єктів) та спеціально утвореними експертними комісіями з відповідних питань. Загальна відповідальність щодо охорони й збереження культурної спадщини визнається за державою, у випадку Німеччини – за федеральними землями. Проте місцеві органи, наукова спільнота та експертні кола, уповноважені на здійснення окремих функцій (прийняття рішень про статус об'єкта або участь у відповідному процесі, видання адміністративних актів, приписів), відіграють не менш значну роль у захисті об'єктів культурної спадщини. Із цією метою вони проводять відповідні консультації; дослідження; забезпечують підготовку висновків; здійснюють управління та моніторинг. Зобов'язання власника щодо охорони об'єктів культурної спадщини, що перебувають у його володінні,

---

²⁶ Аналітична записка з питань порівняльного законодавства щодо особливостей законодавчого регулювання в державах-членах Європейського Союзу права власності на об'єкти археологічної спадщини та обігу рухомих культурних цінностей, що походять з об'єктів археологічної спадщини.

²⁷ Аналітична записка з питань порівняльного законодавства щодо особливостей законодавчого регулювання в державах-членах Європейського Союзу права власності на об'єкти археологічної спадщини та обігу рухомих культурних цінностей, що походять з об'єктів археологічної спадщини.

супроводжуються постійним контролем уповноважених органів або їх акредитованих представників на предмет дотримання обов'язкових охоронних приписів, а також особливим податковим режимом, системою певних субсидій та дотацій.

Слід зауважити, що законодавство досліджуваних держав-членів ЄС не передбачає прямих норм щодо порядку взяття на держаний облік об'єктів археологічної спадщини, наукова цінність яких втрачена (випадково, внаслідок проведення несанкціонованих розкопок тощо). Водночас законодавство більшості держав-членів ЄС (Італія, Естонія²⁸, Греція²⁹, Німеччина, Франція) передбачає норми, які зобов'язують особу, яка знайшла річ, що має ознаки археологічної знахідки, зберегти знахідку та місце знахідки в незмінному вигляді та негайно повідомити компетентний державний орган про неї. Наприклад, в Італії на таку процедуру виділяється 24 години, а за неповідомлення протягом 24 годин про археологічну знахідку винна особа карається ув'язненням і штрафом.

*Дослідницька служба
Верховної Ради України*

* Цей документ підготовлений Дослідницькою службою Верховної Ради України як довідковий інформаційно-аналітичний матеріал. Інформація та позиції, викладені в документі, не є офіційною позицією Верховної Ради України, її органів або посадових осіб. Цей документ може бути цитований, відтворений та перекладений для некомерційних цілей за умови відповідного посилання на джерело.

---

²⁸ Аналітична записка з питань порівняльного законодавства щодо особливостей законодавчого регулювання в державах-членах Європейського Союзу права власності на об'єкти археологічної спадщини та обігу рухомих культурних цінностей, що походять з об'єктів археологічної спадщини.

²⁹ Аналітична записка з питань порівняльного законодавства щодо особливостей законодавчого регулювання в державах-членах Європейського Союзу права власності на об'єкти археологічної спадщини та обігу рухомих культурних цінностей, що походять з об'єктів археологічної спадщини.